

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	9
------------	---

1. BÖLÜM

DİNİN KAYNAĞINA İLİŞKİN TARTIŞMALAR /

Prof. Dr. Şaban Ali Düzgün

1. DİNİN KAYNAĞINA İLİŞKİN TARTIŞMALAR.....	15
2. DİNİN DAYANDIĞI İKİ TEMEL.....	19
2.1. İman.....	19
2.2. Fitrat.....	21
3. DİN; DÜRÜSTLÜK VE SADAKAT.....	24
4. TOPLUMUN KURUCU DEĞERİ OLARAK DİN.....	28
5. BİREYİ KİŞİSELLEŞTİREN (ŞAHSİYET VEREN) DİN.....	32

2. BÖLÜM

İNSANIN ZİHİN HÂLLERİ /

Prof. Dr. Ramazan Altıntaş

1. AKÎDE/İNANÇ.....	37	—————
2. İMAN VE BİLGİ.....	39	3
3. YAKÎN VE DERECELERİ.....	40	—————
4. İHSÂN.....	41	
5. İNKÂR/KÜFÜR.....	43	
6. ŞİRK/MÜŞRİK.....	44	
7. NİFAK/MÜNAFIK.....	44	
8. İRTİDAT/MÜRTED.....	45	
9. ŞÜPHE VE DERECELERİ.....	46	

3. BÖLÜM

AKAİD LİTERATÜRÜ /

Prof. Dr. Ramazan Biçer

1. AKÎDE METİNLERİ/AKÂİD LİTERATÜRÜ.....	51
a. Adüdidin el-Îcî'nin Akâidi.....	53
b. Tahâviyye Akaidi.....	53
c. Semerkandî'nin Sevadü'l-A'zam fi'l-Kelâm'ı.....	54
d. Nesefî Akaidi.....	54
e. İbn Arabî'nin Akaid'i.....	54
f. Akâidi İbn Hâcib.....	55
g. Akâidetü'n-Nizâmiyye.....	55

h. El-Akâidü'ş-Şeybâniyye.....	55
i. Akaidü İbn Dakîk el-'Îd.....	55
j. Senûsi Akaidi.....	56
k. El-Akâidetü'z-Zekiyye.....	56
2. AKÂİD KONUSUNUN GÜNCEL DEĞERLENDİRMESİ.....	57

4. BÖLÜM ALLAH'A İMAN /

Prof. Dr. Şaban Ali Düzgün

1. VARLIĞIN İDRAK/KAVRAMA DERECELERİ.....	63
2. FARKLI TANRI TASAVVURLARI.....	66
2.1. Teizm.....	66
2.2. Ateizm.....	67
2.3. Politeizm.....	67
2.4. Monoteizm.....	67
2.5. Henoteizm.....	67
2.6. Agnostisizm.....	68
2.7. Panteizm.....	69
2.8. Panenteizm.....	69
2.9. Deizm.....	70
3. ALLAH'IN VARLIĞI.....	70
4. KUR'AN'IN ALLAH TASAVVURU.....	73
5. ALLAH'IN SIFATLARI.....	79
5.1. Sıfat Tasnifleri.....	80
5.2. Tenzîhî/Selbi Sıfatlar.....	80
5.3. Haberî Sıfatlar.....	81
5.4. Subûtî/Fiili Sıfatlar.....	82
6. ALLAH'IN VARLIĞININ DELİLLERİ.....	82
6.1. Kozmolojik Delil.....	83
6.2. İmkân Delili.....	85
6.3. Alemin Nizamı Delili/Tasarım Delili.....	87
6.4. Değişim Delili.....	88
7. KUR'AN'DA ALLAH'IN VARLIĞINA İLİŞKİN DELİLLER.....	89
8. ALLAH'IN DIŞINDA TAPILAN VARLIKLARIN ÖZELLİKLERİ.....	91
9. ALLAH'IN BİRLİĞİ.....	93
10. TEVHİD VE AKTÜEL ALANLARI.....	99

**OKUMA PARÇASI: HAŞR SURESİ 59/ 22-24. AYETLERİN
İMAM MÂTÜRİDİ TARAFINDAN YORUMU.....** 111

5. BÖLÜM MELEKLERE İMAN /

Prof. Dr. Hüseyin Aydın

1. YAHUDİLİK VE HİRİSTİYANLIKTA MELEK İNANCI.....	123
2. CAHİLİYEDE MELEK İNANCI.....	126
3. İSLAMDA MELEK İNANCI.....	128
4. GÖREVLERİ BAKIMINDAN MELEKLER.....	131
4.1. MELEKLERİN ELÇİLİK GÖREVİ.....	131
4.1.1. Cebrail.....	132
4.1.2. Mikâil.....	134
4.1.3. İsrâfil.....	135
4.1.4. Azrail.....	135
4.2. DİĞER MELEKLER.....	137
4.2.1. Kıramen Kâtibin Melekleri.....	137
4.2.2. Münker-Nekir Melekleri.....	137
4.2.3. Mukarrebûn ve İliyyûn Melekleri.....	137
5. İBLİSİN KİMLİĞİNE İLİŞKİN TARTIŞMALAR.....	138
6. HARUT-MARUT: MELEK MÎ MELİK MÎ?.....	140
7. MELEK-İNSAN KARŞILAŞTIRMASI: EFDALİYET MESELESİ.....	142
8. MELEKLERE İMANIN FENOMENOLOJİSİ.....	143

6. BÖLÜM KİTAPLARA İMAN /

Prof. Dr. Temel Yeşilyurt

1. KUTSAL KİTAPLARA DUYULAN İHTİYAÇ.....	149
2. İMAN ESASI OLARAK KİTAPLARA İMAN.....	150
3. VAHYİN SONUCU: KUTSAL KİTAPLAR.....	153
4. İLÂHÎ KİTAPLAR.....	154
5. SUHUF.....	155
6. İNDİRİLEN KİTAPLAR.....	155
a. Tevrat.....	155
b. Zebur/Zübür.....	156
c. İncil.....	156
d. Kur'an-ı Kerim.....	157

7. BÖLÜM VAHİY /

Prof. Dr. Ahmet Akbulut

ELÇİ VE VEKİL KAVRAMLARI.....	170
VEKÂLET.....	170

ALLAH'IN VEKÂLETİ KONUSU.....	171
RESUL VE RİSALET.....	172
PEYGAMBERİN HARAM KILMA YETKİSİ.....	173

8. BÖLÜM

VAHİY SÜRECİ VE KUR'AN /

Doç. Dr. Hülya Alper

1. VAHİY TERİMİ.....	179
2. VAHYİN İMKÂNI VE GERÇEKLİĞİ.....	181
3. HZ. PEYGAMBER'İN TECRÜBESİYLE VAHYİN GERÇEKLİĞİ.....	182
4. VAHYİN NİHÂİ VE EVRENSEL İSMİ: KUR'ÂN.....	187

9. BÖLÜM

PEYGAMBERLERE İMAN /

Prof. Dr. Muammer Esen

1. PEYGAMBERLİĞİN İMKÂN VE İSPATI.....	193
2. PEYGAMBERLİĞİN GEREKLİLİĞİ.....	195
3. PEYGAMBERLERİN GÖNDERİLİŞ AMACI.....	196
4. PEYGAMBERLERİN GÖREVİ.....	196
5. PEYGAMBERLERİN VEKİLLİĞİ SORUNU.....	197
6. PEYGAMBERLERE İTAAT.....	198
7. PEYGAMBERLERİN ORTAK NİTELİKLERİ.....	199
8. PEYGAMBERLERİN ÖRNEKLİKLERİ.....	200
9. PEYGAMBERLERİN BİRBİRİNE ÜSTÜNLÜĞÜ MESELESİ.....	200
10. PEYGAMBER MUCİZELERİ.....	201
11. PEYGAMBERLERİN ÇAĞRISININ TEMEL ÖZELLİKLERİ.....	204
12. HATM-İ NÜBÜVVE/PEYGAMBERLİĞİN SONA ERMESİ.....	204
13. "RESUL"- "NEBİ" AYRIMI.....	205
14. PEYGAMBERİN ÜMMİLİĞİ.....	206
15. PEYGAMBERLERİN TANRI İLE İLETİŞİMLERİ VE VAHİY.....	206
16. VAHİY DİLİ VE DİL SANATLARI.....	208
16.1. Vahiy Dili.....	208
16.2. Vahiy Sanatı.....	208
a. Mecaz.....	208
b. Teşbih.....	209
c. Temsil.....	209
17. PEYGAMBER ŞEFAATİ.....	210
18. KUR'AN'DA ADI GEÇEN PEYGAMBERLER.....	211
19. ULU'L- 'AZM PEYGAMBERLER (KESİN KARARLILAR).....	212

10. BÖLÜM**AHİRETE İMAN /***Prof. Dr. Mahmut Ay*

1. ÖLÜM VE ÖLÜMÜN MAHİYETİNE İLİŞKİN TASAVVURLAR.....	221
2. KABİR VE BERZAH.....	225
3. ÖLÜM SONRASINA İLİŞKİN GENEL KABULLER.....	230
3.1. İnsan Dâhil Her Şey Maddeden İbarettir Olup, Ölümlerle Birlikte Sona Eder.....	231
3.2. Ruh, Bedenin Ölümünden Sonra Olgunlaşmaya Kadar Başka Bedenlerle Birleşir.....	231
3.3. Ruh, Bedenin Ölümünden Sonra Var Olmaya Devam Eder. Ancak Bir Bedene Ulaşmaya Kadar Aktif Değildir.....	232
3.4. Ruh, Bedenin Ölümünden Sonra Herhangi Bir Bedenle Bütünleşinceye Kadar Aktif Olarak Var Olmaya Devam Eder.....	232
3.5. Ölümünden Sonra İnsan Öte Dünyada Benzer Bir Bedenle Yeniden Yaratılır.....	232
3.6. Sadece Ruhun Var Olmaya Devam Etmesi.....	233
4. REENKARNASYON.....	233
5. AHİRET HAYATININ ANLAMINI VE DEĞERİNİ.....	237
6. AHİRET HAYATINA İLİŞKİN KAVRAMLAR VE SÜREÇLER.....	241
6.1. Kıyamet; Zaman ve Oluş Keyfiyeti.....	242
6.2. Yeniden Diriliş (Ba's).....	244
6.3. Haşr-Mahşer.....	247
6.4. Mizan.....	249
6.5. Kitabın Verilmesi/Amel Defterleri.....	250
6.6. Hesap/Sorgulama.....	251
6.7. Cennet-Cehennem.....	254
6.8. Nihai Ceza Yeri Olarak Cehennem.....	254
6.9. Nihai Esenlik ve Mutluluk Yurdu Olarak Cennet.....	257

11. BÖLÜM**KIYAMET VE İŞARETLERİ /***Prof. Dr. Şaban Ali Düzgün*

1. KIYAMET TÜRLERİ VE İŞARETLERİ.....	263
1.1. Kıyametin İnsan Unsuru: Ye'cüc-Me'cüc.....	264
1.2. Kıyametin Çevre Unsuru: Dâbbetü'l-Arz.....	265
2. KIYAMETİN SAATİ.....	266

12. BÖLÜM KADER / TAKDİR

Prof. Dr. Şaban Ali Düzgün

1. KADERLE İLGİLİ AYETLERİN BAĞLAMLARI.....	270
1.1. Kaderin Metafiziksel Bağlamı: Belirlenmiş Temel Varlık Yasaları.....	270
1.2. Kaderin Ontolojik Bağlamı: İnsanın Verili (<i>matbû'</i>) Yapısı ve Verili Dış Dünya/ <i>Tekvînî Emr</i>	273
1.3. Kaderin Ahlâkî Bağlamı: İnsanın İradesine/Seçimine Bırakılmış Yaşam Alanı.....	275
2. KADER BAĞLAMINDA ÖNE ÇIKAN AYETLERİN ÖZNE/FAİL AÇISINDAN ÜÇLÜ TASNİFİ.....	276

13. BÖLÜM ŞEYTAN VE ŞEYÂTİN (ŞEYTÂNÎ EYLEM SAHİPLERİ) /

Prof. Dr. Ramazan Biçer

1. ŞEYTAN.....	282
2. İBLİS.....	285
3. TÂĞUT.....	285
4. MELE'.....	286
5. MÛTREF.....	287

14. BÖLÜM CİN ALGIMIZ /

Prof. Dr. Şaban Ali Düzgün

1. CİN: ETİMOLOJİK VE SEMANTİK TAHLİL.....	291
2. İSLAM ÖNCESİ CİN ALGISI.....	292
3. KUR'AN'IN CİN TASAVVURU.....	293
4. CİN VE İNS.....	296
5. İNSANLARDAN VE CİNLERDEN ŞEYTANLAR.....	297

EKLER AKÎDE METİNLERİ

İMAM-I AZAM, FIKH-I EKBER.....	305
ÖMER en-NESEFÎ, AKAİD-İ NESEFÎ.....	319
TAHÂVÎ, TAHÂVÎ AKAİDİ.....	331
SİRÂCEDDİN ALİ b. OSMAN EL-ÛŞÎ, EMÂLİ.....	369
HIZIR BEY, KASÎDE-İ NÛNİYYE.....	379
DİZİN	391
YAZAR ÖZGEÇMİŞLERİ	403

ÖNSÖZ

“İslam inanç esasları” başlığındaki inanç kelimesinin Arapça karşılığı *akîdedir*. Akîde, bağ ve düğüm anlamlarına gelir. Bu durumda İslam akîdesi, insanı ‘bir yere’, ‘bir Varlığa’, ‘belli değerler dizgesine’ vs. bağlamaktadır. Bu bağlanma durumu, insanın zihninde başlar ve eylemlerine kadar uzanır. Bu durumda, insan için en hayati karar durumundaki bu bağlılığın/bir akîde sahibi olmanın mahiyetine ilişkin birkaç hususa dikkat çekmek yararlı olacaktır.

Bilgi sahibi olmak ve temelde zihinsel süreçleri çalıştırarak/aklederek inanmak, insanın en ayırt edici özelliğidir. Zihinsel süreçlerden geçerek gerçekleştiği için inanç, psikolojik bir bağlılığın ötesinde bilgi temelli bir akletme sürecinin sonunda ortaya çıkar. İnsana kalemlle yazmayı (Alak 96/4), isimleri (Bakara 2/31), kelimeleri öğreten (Bakara 2/124) Allah, insanın kendisine bağlılığının ‘bilgi’ temelinde gerçekleşmesini istemektedir. Zira Kur’an’a göre; “ancak bilgi sahipleri akledebilir (Ankebut 29/43). İnsanın meleklerle karşı karşıya getirildiği sahnede meleklerin “bizim bir bilgimiz yoktur (Bakara 2/32) (dolayısıyla bu bilgiden hareket ederek bir akıl yürütmeye bulunup sonuçlar çıkaramayız) itirafı, aslında, insanı diğer varlıklardan ayıran temel niteliğin bilme, akletme ve sonuçlar çıkarma şeklinde tezahür ettiğini göstermektedir.

Dolayısıyla, İslam’ın inanç ilkesi olarak belirlediği her şey, bilgiye dayalı zihinsel/aklı süreçlerden geçmekte ve ondan sonra akîde olarak kabul edilmektedir. Bilgi temelli olmayan bir bağlılığı Kur’an, zayıf ve güvensiz örümcek evine benzetmektedir (Ankebüt 29/41). Dikkat çekici bir şekilde bu ayetin sonu ‘keşke bilselerdi’ şeklinde bitmektedir. Bu da zaafiyeti ve güvensizliği ortadan kaldıracak yegâne aracın bilgi ve buna dayalı zihinsel/aklı süreçlerin olduğunu beyan etmektedir. Bu süreçlerin sonunda gerçekleşen inanmanın duygusal bir boyutu yok mudur? Şüphesiz vardır. Ama inancı, salt duygusal bir bağlılık olarak tanımlamak, inanmanın duygusal ve irrasyonel bir bağlanma hâli olduğunu iddia eden pozitivizmin tuzağına düşmek olur.

Buradan hareket ettiğimizde şunu söylemeliyiz: İslam’da inanç ilkesi olarak belirlenen şey, *doğruluğuna inandığımız* bir şey değildir; aksine *doğru olduğu için inandığımız* şeydir. Bu anlamda bir şeyin varlığı (hakikat)

önce, bu varlığa ilişkin bilgimiz/doğrulamamız ve inancımız sonradır. Bu, gerçeklik (hakikat) ile doğruluk (sıhhat) arasındaki farktır. Gerçeklik varlıkla, doğruluk ise gerçekliğe ait bilgimizle ilgilidir. İnsanın zihnindeki bilgisel kesinlik de, varlık ve bilgi arasındaki tam örtüşmeden (*tetabuk/mutabakat*) ortaya çıkar. Bu örtüşmeyi sağlamak *inanç ahlakı* gereğidir. İnanmanın da bir ahlakı vardır. İnanığımız şeyi askıda bırakmayıp bilgi zemininde yükseltmek (epistemolojik temel), hissederek varlığımızın ve davranışlarımızın bir parçası haline getirmek (psikolojik ve ahlakî temel) gerekir. Başka bir deyişle, inancın bilgiyle donatılması, inancın zorunlu ama yeter şartı değildir. Bu bilginin eyleme/amele dönüşmesi istenir. Böylece iman, bilgi ve eylem (ahlak) arasında zorunlu bir bağ ortaya çıkmış olur. Dolayısıyla eylemle sonuçlanmayan bir inanç eksik kalır. Bu doğrultuda, “İnsanlara gönderilen/gösterilen her ayetin, (daha önceki) kardeşlerinden daha büyük/gelişmiş” olduğunu söyleyen Kur’an ayeti (Zuhruf 43/48), İslam’ın inanç ilkelerinin diğer dinlerdekinden farklılığını da ortaya koymuş olur.

Bu gelişmişliğe bağlı olarak, İslam’ın inanç ilkeleri yapısal olarak hem *duyuşsal* hem de *bilişsel* özelliklere sahiptir. Başka bir ifadeyle bu ilkeler, insanın hem kalbine hem de aklına/zihnine hitap eden bir yapıdadır. İnsanlar “inandım demekle bırakılmazlar” (Ankebut 29/2). Kendilerinden inançlarını salt bir kabul olmanın ötesine geçirek doğrulamaları (kesin bilgi/*ilme’l-yakîn*); ve tecrübe ederek içselleştirmeleri (*ayne’l-yakîn*) istenir (Tekâsür 102/4-7). İnancın sanı (*doxa*) halinde bırakılmaması, delile (*beyyine*) dayalı olarak (Enfâl 8/42) mutlaka bilgi (*episteme*) temelli bir bağlılığa dönüştürülmesi gerekir: “Ölen açık bir delille ölsün, yaşayan da açık bir delille yaşasın” (Enfâl 8/42) yolundaki Kur’an buyruğunu bu bağlamda okumak gerekir. Elinizdeki çalışmaya rengini veren bu yaklaşımdır.

Elinizdeki eser ağırlıklı olarak üniversite öğrencilerine ders kitabı olarak hazırlanmıştır. Ders kitabı oluşumuna uygun olarak kitabın ek bölümünde önemli akîde metinleri Arapça ve Türkçe çevirileriyle verilmiştir. Bunlar; Ebû Hanîfe’nin Fıkh-ı Ekber’i, Necmeddin Ömer en-Neseî’nin Akâid’i, Tahâvî’nin Akîdesi, Sirâceddîn Üşî’nin Emâlî’si ve Hızır Bey’in Kasîde-i Nûniyye’sidir. Neseî’nin ve Tahâvî’nin akîde metinleri, daha önce yapılan çevirilerin sorunlu oluşu sebebiyle yeniden çevirilmiştir. Diğer akîde metinlerinden, Fıkh-ı Ekber çevirisi için Prof. Dr. Mustafa Öz’e, Emâlî için Prof. Dr. Bekir Topaloğlu’na ve Kasîde-i Nûniyye için Prof. Dr. Mustafa Said Yazıcıoğlu’na minnet ve şükranlarımı sunmak isterim.

İslam İnanç Esaslarını derli-toplu bir şekilde öğrenciyle/okuyucuyla buluşturan bir kitaba uzunca bir zamandır ihtiyaç duyulmaktaydı. Bu ihtiyacın karşılanması yönünde bizi harekete geçiren Grafiker yayınları adına Necla Yavuz'a ve emeklerinden dolayı yayınevi çalışanlarına şükran borçluyuz. Şüphesiz en büyük minnet ve teşekkür eserin oluşmasına katkıda bulunan bölüm yazarı hocalarımızdır. Düşünce dünyamızı zenginleştiren bu eserin ortaya çıkışındaki değerleri katkılarından dolayı; Prof. Dr. Ahmet Akbulut'a, Prof. Dr. Muammer Esen'e, Prof. Dr. Mahmut Ay'a, Prof. Dr. Ramazan Altıntaş'a, Prof. Dr. Hüseyin Aydın'a, Prof. Dr. Temel Yeşilyurt'a, Prof. Dr. Ramazan Biçer'e ve Doç. Dr. Hülya Alper'e ve metnin redaksiyonuna ve dizine olan katkılarından dolayı sevgili asistanımız Tuğba Günel'a ve Tuğba Öztürk'e sonsuz teşekkürler.

Eserin hayırlara vesile olması dileklerimizle...

Prof. Dr. Şaban Ali Düzgün
Editör